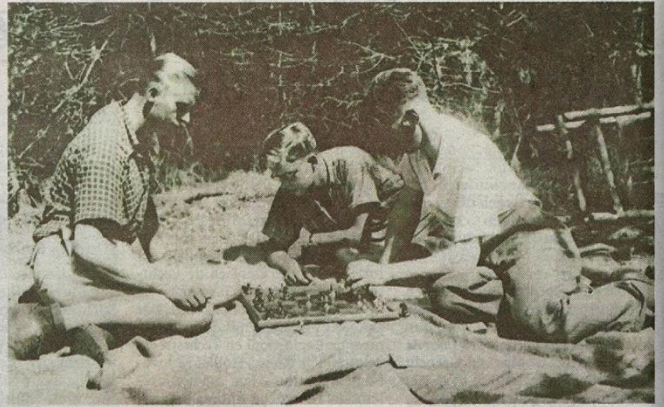

De jonge onderduiker Eddie Lessing (staand) in schuilhut Het Duikje in Lage Vuursche.

FOTO LESSING FAMILY PAPERS/US HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM

Onderduikers spelen schak bij de schuilhut in Lage Vuursche.

FOTO LESSING FAMILY PAPERS/US HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM

PUBLICATIE Nieuw boek over jonge vrouw uit Soest scheidt feiten van fictie

Verraadster Miep Oranje, de vrouw zonder angst

Miep Oranje uit Soest was in de Tweede Wereldoorlog een van de ergste Nederlandse verraders. Maar enkele honderden slachtoffers, zoals vaak is geschreven, heeft ze niet gemaakt. En alle theorieën en 'overtuigingen' over haar naoorlogse lotgevallen kunnen de prullenbak in: er is geen bewijs. In een nieuw boek over Miep Oranje scheidt historicus/journalist Richard Hoving overtuigend feiten van fictie.

Ronald Frisart
redactie@gooieneemlander.nl

Soest ■ Lang was het een nauwelijks te ontwarren kluwen, de bewijsbare feiten en de mythevorming over het leven van Miep Oranje. Bijdragen daaraan leverden zowel amateurs als professionele historici.

Het begon met de befaamde dr. Loe de Jong. In zijn standaardwerk 'Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog' (deel 7, pagina 976, verschenen in 1976) noemt hij Miep Oranje 'een uiterst aantrekkelijke jonge vrouw'.

Het voedde speculaties dat ze misschien een relatie had gekregen met Herbert Oelschlägel, in Amsterdam werkzaam voor de Sicherheitsdienst (SD). Aan hem verried ze tal van namen en adressen van illegale werkers en onderduikers. Hoving demonteert dat beeld. 'Uiterst aantrekkelijk? Hij voert diverse mensen op die Miep Oranje voor en in de oorlog kenden die over haar uiterlijk, laten we zeggen, genuanceerder dachten.

Miep Oranje werd op 6 mei 1923 thuis geboren aan de Kleverlaan in Bloemendaal. De plek waar het later gesloopte huis stond, ligt sinds 1927 op Haarlems grondgebied. Haar ouders waren Cees Oranje en Maria Oranje-Van der Vies. Vader Cees was zeeeman, maar koos in 1920 voor werk aan de wal.

Zes jaar voor Miep was zus Henny geboren. Begin november 1930 ging het bij de geboorte van de derde vreselijk mis. De baby overleefde de geboorte niet en moeder Maria (37) overleed aan complicaties van de bevalling.

Na enige omwegen belandden Cees Oranje en zijn beide dochters in april 1935 in de hoekwoning Braamweg 10 in Soest. Cees leerde er Marie van Leeuwen kennen, secretaresse bij rusthuis Buitenzorg, en trouwde met haar. Het gezin kerkte in de gereformeerde Wilhelminakerk.

Studentenverzet

Op de aanpalende School met den Bijbel kwam Miep in de zesde klas, waarna ze in 1936 naar de christelijke ULO ging aan de Spoorstraat (nu Prins Bernhardlaan). In juli 1940 haalde ze er het A-diploma, waarna ze doorstroomde naar HBS A van Het Baarnsch Lyceum, gevestigd in villa Waldheim aan de Stationsweg. De volgende stap leidde Miep naar de Utrechtse universiteit. Daar begon ze in oktober 1942 aan de studie sociale geografie. Ze kwam er in aanraking met het studentenverzet.

Doordat het universitaire leven vrijwel tot stilstand kwam, was Miep steeds vaker in Soest, waar ze terugviel op de vriendenkring rond de Wilhelminakerk. Daartoe behoorde ook Miep Quelle, kruideniersdochter aan de Torenstraat, die als tussenadres fungeerde voor

een koeriersdienst van het verzet. Toen een vaste koerierster in 1943 uitviel, vroeg ze Miep Oranje om mee te doen.

Zonder zich aanvankelijk bewust te zijn van de risico's ging Miep op het verzoek in. Haar voornaamste opdrachtgever werd Dick van der Meer, Amsterdammer, communist en ondergedoken in Baarn. Voorjaar 1943 was hij een van de oprichters van koepelorganisatie Raad van Verzet (RVV). Zelf werd Van der Meer commandant van de RVV-afdeling Gooi en Eemland.

Knokploeg

In zijn opdracht kwam Miep geregeld in de woning van Alma Beekman, Van Lenneplaan 70 in Soest. Van daaruit opereerde de Soester knokploeg, aangevoerd door Willem Lengton (26 jaar in 1943) en aangesloten bij de Landelijke Knokploegen (LKP).

Ook deed Miep vaak Het Duikje aan, een half in de grond gegraven hut in een jong en daardoor dichtbegroeid stuk dennenbos in Lage Vuursche, grenzend aan de tuin van het St. Elisabethklooster. Politiecommandant Margreth Oskam had geregeld dat de kloosterzusters zorgden voor eten voor de eerst vijf, later zeven onderduikers. Miep bracht papieren, wapens en munitie naar Het Duikje.

In september 1943 escorteerde ze ook de Engelsman Sydney Hobbay en de Canadees Fred Sutherland naar de onderduikhut. De twee

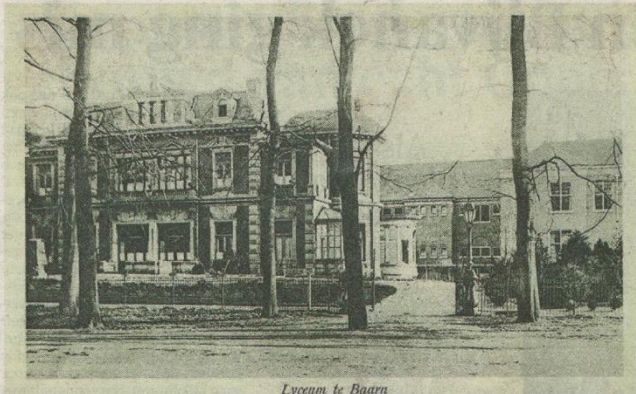
Miep Oranje. Uitsnede uit de foto van de Baarnsch Lyceum. FOTO HISTORISCH DOCUMENTEN

waren met een Lancaster-bommenwerper neergeschoten boven Overijssel. Later bereikten ze via België, Frankrijk, Spanje en Gibraltar weer heelhuids Engeland.

Hoe riskant het koerierswerk ook was, Miep Oranje deed het blijkbaar onverstoort. Hoving citeert een oud-verzetsman die over haar sprak als 'een jongedame voor wie het woord angst blijkbaar geen enkele betekenis had'.

Maar op 29 december 1943 ging het mis. Als reactie op verzetsdaden stormde de Feldgendarmarie het klooster in Lage Vuursche binnen. De stroomkabel naar Het Duikje werd ontdekt, maar de zeven bewoners waren al weg. Miep, die van niets wist, werd met haar fiets bij het klooster aangehouden. Ze had illegale krantjes bij zich en wat archiefmateriaal van de Raad van Verzet. In de buurt van Het Duikje was in het bos een kist

„
Een uiterst
aantrekkelijke
jonge vrouw

Lyceum te Baarn

Het Baarnsch Lyceum toen Miep Oranje er schoolging.

FOTO HET UTRECHTS ARCHIEF

Braamweg no in Soest werd in 1935 het nieuwe thuis van Miep Oranje, haar zus Henny en hun vader Cees.

STUDIO KASTERMANS/DANIELLE VAN COEVORDEN

Examenklas 1941/1942 van de HBS A op het ATIECENTRUM VOOR HET NEDERLANDS PROTESTANTISME

Miep (geheel rechts) in de examenklas van de ULO in Soest, 1939/1940.

FOTO HISTORISCHE VERENIGING SOEST/SOESTERWEG

vader vast. Hovings conclusie: „Miep kiest voor haar vrijheid en die van haar vader en stiefmoeder ten koste van anderen.”

Volgens Hoving gaf Miep niet meteen alles prijs. Zo wachtte ze met de informatie over het begraven RVV-archief tot ze kon aannemen dat dat wel zou zijn weggehaald. Maar RVV-commandant Van der Meer had dat nagelaten – met desastreuze gevolgen. Er volgden arrestaties in Bussum, Soest, Baarn, Amersfoort en Utrecht. Tegen meerdere arrestanten legde Miep Oranje belastende verklaringen af. Ook aan sommige verhoren nam ze actief deel.

Knokploeg

In februari 1944 dook Miep ineens weer op in Soest. Ze kwam er in contact met RVV- en Knokploegleden. Ze vertelde dat ze was ontsnapt en een onderduikadres zocht. De regel in het verzet was zo iemand te mijden, maar Miep werd in contact gebracht met een boer in Appingedam (Groningen).

Op 4 juli 1944 kwam ze in Amsterdam bij toeval Kees Brouwer tegen, oud-schoolgenoot uit Soest. Haar Groningse duikadres was opgerold, beweerde ze, en ze vroeg hulp. Brouwer zorgde voor een onderduikplek in Rotterdam en schakelde Miep in als koerierster voor de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers (LO).

Zo ontmoette ze LO-kopstuk Teus van Vliet, die toen zelf zat ondergedoken aan de Peerlkampaan in Hilversum. Met zijn nieuwe

koerierster Miep Oranje deelde Van Vliet namen en adressen van verzetmensen. SD'er Oelschlägel zag zijn kans schoon. Een nieuwe arrestatiegolf volgde in augustus 1944 – in Delft, Gouda, Zwijndrecht, Amsterdam, Leidschendam en Utrecht. Volgens Van Vliet heeft Miep alleen adressen in Rotterdam niet verraden, wat hij na de oorlog 'heel eigenaardig' noemde.

Breuklijn

Hoe dat ook zij, hier is volgens Hoving sprake van een breuklijn. Was Miep na haar eigen arrestatie en onder druk van de arrestatie van haar stiefmoeder en haar vader eerst een 'passieve' informant van de SD, na haar ontmoeting met jeugdvriend Kees Brouwer ging ze 'actief op zoek naar nieuwe informatie'. Wel denkt Hoving dat de arrestatie van haar vader, enkele maanden eerder, 'een grote rol' speelde bij deze 'escalatie'.

Door die stap en de daarop volgende arrestatiegolf wisten Miep Oranje en SD'er Oelschlägel dat Miep haar leven niet meer zeker was. Het verzet zou wrak willen nemen. Daarom werd geregeld dat Miep voor het Duitse Rode Kruis zou gaan werken, in Duitsland. Hoving heeft documenten aange troffen die dat bewijzen. Op 8 augustus 1944 sprak Miep haar vader nog in Utrecht, daarna was ze spoorloos. Oelschlägel werd op 23 oktober 1944 in Amsterdam door het verzet geliquideerd.

Na de oorlog, toen haar vader in 1949 niet meer geloofde dat Miep

nog leefde, deed hij aangifte van haar overlijden. Op grond van de 'Wet houdende voorzieningen betreffende het opmaken van akten van overlijden van vermisten' deed de Utrechtse rechtbank op 3 oktober 1962 uitspraak. Oordeel: Miep Oranje is op 8 augustus 1944 naar Duitsland uitgeweken en daar als gevolg van oorlogshandelingen overleden. Vastgelegde sterfdatum: 9 augustus 1944.

Mystificatie

Maar dat was iets formeels. Na de oorlog begon rond Miep Oranje een grote mystificatie. Te beginnen met de vraag: waarom is Miep, desnoods bij verstek, nooit ter verantwoording geroepen? Werd haar om een duistere reden de hand boven het hoofd gehouden? Wees de ontoegankelijkheid van haar dossier bij de veiligheidsdiensten daar ook niet op?

Hoving schildert dat Mieps straf dossier erg mager was en dat het dus niet zo vreemd is dat vervolging uitbleef. Hij noteert ook dat wantrouwen over het achterhouden van een Miep Oranje-dossier door de Binnenlandse Veiligheidsdienst onterecht is. Uit inmiddels door het Nationaal Archief gepubliceerde gegevens blijkt dat haar naam niet voorkomt in de archieven van de veiligheidsdienst.

Ook alle mythevorming over Mieps naoorlogse lotgevallen verwijst Hoving naar het rijk der fabelen. Elk van die suggesties, beweringen, theorieën loopt hij nauwkeurig na. Conclusie: „De

Boek

Richard Hoving: 'Miep Oranje. Zoektocht naar de koerierster des doods'. Uitg. Prometheus, ISBN 978 90 446 4924 6, 247 blz., 20,99 euro.

verhalen over de verdwijning van Miep Oranje (...) zijn aantoonbaar onwaar of missen elk begin van bewijs. Ze vertrekt na de oorlog niet met een eenarmige Engelse officier naar Oost-Afrika, wordt niet doodgeschoten bij Scherpenzeel, vlucht niet naar Finland, bouwt geen nieuw leven op in Canada of in de omgeving van Düsseldorf en ligt niet begraven aan de rand van een natuurgebied in Soest.”

Doodlopend spoor

Maar hoe verging het haar dan wel? Hoving is nuchter: „Speculeren over wat er met haar kan zijn gebeurd zonder dat er een begin van bewijs is, heeft geen zin. (...) Fett is dat elk spoor naar haar doodloopt (...). De kans dat het mysterie van haar verdwijning ooit wordt opgelost, acht ik uitgesloten. (Ze) is voor eeuwig verdwenen in de mist van de geschiedenis” Dat is onbevredigend, maar gezien het nauwgezette zoekwerk van Hoving ligt het voor de hand het met hem eens te zijn.

Tot slot de balans van Mieps verraad. In de literatuur is ze wel vergeleken met superverrader Anton van der Waals. Haar zijn rond 200 slachtoffers toegedicht, soms heel precies 195. Hoving komt tot andere cijfers. Hij meldt dat Miep Oranje lijst van slachtoffers (arrestanten) 39 namen telt – en hij noemt ze allemaal, inclusief details. Van hen stierven er 25 door de kogel of door ontberingen in concentratiekampen.